

Задания и ответы
олимпиады по предмету "Язык саха как государственный"
9 класс. Республиканский этап. Финал-2022г.

Раздел №1. Понимание устной речи. Внимательно прослушайте запись. Затем ответьте на вопросы письменно. Учуутал аахпытын кэннэ ыйытыктарга суругунан толору эппиэттээ. Суть задания заключается в полном понимании текста и смысла записи.

<https://www.youtube.com/watch?v=NXofVqQvb1w>

Ыйытыктар. Вопросы

1. Оҕолор ийэлээх аҕалара сарсыарда дьарыктара тугуй?
2. Оҕолор хааһыларын тоҕо түргэнник сиэтилэр?
3. Таһырдыа хайдах күн үүммүтүй?
4. Аҕалара туох диэн сүбэлиирий?
5. Сардаана туохтан хомойдо? Оҕолор туохтан күллүлэр

Эппиэтэ.

1. Ийэ биэ ас бэлэмниир, аҕа сылгы хаһыат ааҕар.
2. Оҕолор лэппиэскэни кытта дьэдьэннээх күөрчэх сиэри хааһыларын сии оҕустулар.
3. Таһырдыа үчүгэйкээн күн үүммүт. Сып-сылаас, күн бөҕө.
4. Тымныы, дьыбардаах диэн оҕолорго үчүгэйдик танналарыгар сүбэлиир.
5. Сардаана кыайан ыраах ыстамматабыттан хомойдо. Оҕолор ыстанаары суулан түстүлэр. Иккиэн олус доҕордуу, истинг сыһыаннаахтар.

Раздел №2. Лексико-грамматические задания.

1. Поставьте пропущенные буквы. Көппүт буукубалары туруор. Биһиги дойдубутун туохтааҕар да тапт...быт, ханна да барбаппыт. Би...иги аадырыспыт: ирбэт тонноох, уостубат уйгул..х, быстыбат быйа..наах, бараммат б...йдаах Саха сирэ.

Эппиэтэ.

Биһиги дойдубутун туохтааҕар да таптыбыт, ханна да барбаппыт. Биһиги аадырыспыт: ирбэт тонноох, уостубат уйгулаах, быстыбат быйаннаах, бараммат баайдаах Саха сирэ.

2. Вставляя удвоенное согласное и долгое гласное, измените лексическое значение слова. Хоһуласпыт бүтэй, уһатыылаах аһаҕас дорҕооннору туруоран тыл суолтатын уларытын. Кыс, сотор, атах, бас, кус.

Эппиэтэ. Кыыс, соттор, атаах, баас, куус.

3. Выпишите главные члены предложения. Этии тутаах чилиэннэрин уһул. Тыгын Дархан сааһын тухары киһини-сүөһүнү Туймаадаҕа мунньар этэ. Тойон ынырыа лонкунуура.

Эппиэтэ. Тыгын Дархан мунньар этэ. Тойон ынырыа лонкунуура.

4. Укажите правильно части речи. Саҥа чаастары таба ый.

Күн уота----- Аат тыл (имя сущ.)

Хаамыталаата----- Ахсаан аат (имя числ.)

Чээлэй күөх----- Тардыылаах аат тыл (имя притяж.)

Харыстабыл----- Туохтуур (глагол)

Үс сылай икки----- Даҕааһын аат (имя прилаг.)

Эппиэтэ

Күн уота----- Тардыылаах аат тыл (имя притяж.)

Харыстабыл -----Аат тыл (имя сущ.)

Хаамыталаата----- Туохтуур (глагол)

Үс сылай икки -----Ахсаан аат (имя числ.)

Чээлэй күөх----- Даҕааһын аат (имя прилаг.)

5. Образуйте антонимы. Антонимы үөскэт: кырдыҕас, итии, манан, ыраах, чараас

Эппиэтэ. Эдэр, тымныы, хара, чугас, халын

6. Поставьте данные слова в нужные вопросы. Тылы ыйытык халыыбар сөп түбэһиннэрэн суруй :Тугунан? – баттах, сүрэх, уос, үтүлүк, ийэм.

Эппиэтэ. Баттабынан, сүрэбинэн, уоһунан, үтүлүгүнэн, ийэбинэн

7. Упорядочить пословицы. Өс хоһооннору таба сааһылаа. Эппит тыл биир, икки ардыларыгар, санаабыт санаа төлөрүйбэт, уу тэстибэт дьоно.

Эппиэтэ. Эппит тыл биир, санаабыт санаа төлөрүйбэт. Икки ардыларыгар уу тэстибэт дьоно.

8. Ахсаан ааты сөпкө үөскэт (образуйте правильно имя числительное: 10, 4-5, 202, 617, 1200.

Эппиэтэ. Уон, түөрт-биэс, икки сүүс икки, алта сүүс уон сэттэ, тыһыынча икки сүүс.

9. Соедини правильный перевод цветов (дьүһүннэри таба холбоо):

на парте----- паарта аттыгар

за партой----- паарта анныгар

перед партой----- паарта кэннигэр

под партой----- паарта үрдүгэр

около парты----- паарта иннигэр

Эппиэтэ.

на парте----- паарта үрдүгэр

перед партой----- паарта иннигэр

за партой----- паарта кэннигэр

под партой----- паарта анныгар

около парты----- паарта аттыгар

10. Укажите правильно части речи. Саҥа чаастары таба ый.

Күөл уута----- Аат тыл (имя сущ.)

Мэндээрэр----- дабааһын аат (имя прилаг.)

Хаар манан----- Туохтуур (глагол)

үс тыһыынча----- Тардыылаах аат тыл (имя притяж.)

Суруйааччы----- ахсаан аат (имя числ.)

Эппиэтэ.

Күөл уута----- Тардыылаах аат тыл (имя притяж.)

Мэндээрэр----- Туохтуур (глагол)-

Хаар манан----- дабааһын аат (имя прилаг.)

үс тыһыынча----- ахсаан аат (имя числ.)

Суруйааччы----- Аат тыл (имя сущ.)

Раздел №3. Понимание письменной речи. Прочитайте текст. Ответьте на вопросы письменно. Тиэкиһи көрөн олорон соруудабы толор.

Саас- дьыл саамай кэрэ кэмэ. Сандаал саас, күөх саас, ичигэс саас, быйаннаах саас. Саас кэллэгинэ күн уһуур, сир, от-мас көбөрөр. Үөн-көйүүр тиллэр. Саха сиригэр саас кэлбитин биллэрэр көтөрдөрө тулук, тураах буолаллар.

Саас ким эрэ хайыһардыыр, ханкылыыр, салааскалыыр. Сааскы салгын олус ыраас, сылаас. Күн чабылыччы тыгар. Дьиэ кырыһаларыттан таммах таммалыыр, түүнүн муус чопчуга кубулуйар.

Дьон халын танаһын устар. Чараастык таннар. Оҕолор таһырдыаттар киирбэттэр. Саас чалбах тахсар. Оҕолор чалбабы тэпсэллэр, сүүрэллэр, оонньуулар. Онтон улахан дьон сир хоруталлар, оҕуруот аһын олордоллор, бурдук ыстараллар.

Саас кэлбитигэр улахан дьон, оҕолор, кыылар-көтөрдөр –бары үөрэллэр. Ынахтар ньирэйдэрин кытта, биэлэр кулунчуктарын кытта хонууга сырсаллар, тэбиэлэнэ оонньуулар. Саас кэлэрин биһиги бары олус күүтэбит, кэтэһэбит.

Сорудахтар. Задания

1. Саас арааһын көрдөрөр тыллары уһул. Хайдах саас баарый?
2. Паараласпыт икки тылы уһул. Эбии иккени толкуйдаа.
3. Сирэй солбуйар ааты булан суруй.
4. Сааскы (1) күн(2) чабылыччы (3)тыгар(4). Этии чилиэнинэн быһааран суруй.
5. Бэриллибит этиини биир ахсаанна туруоран уларытан суруй. Оҕолор чалбаҕы тэпсэллэр, сүүрэллэр, оонньуулар

Эппиэтэ.

1. Сандал саас, күөх саас, ичигэс саас, быйаннаах саас.
2. От-мас, үөн-көйүүр, кыылар-көтөрдөр, үөрэллэр-көтөллөр.
3. Ким эрэ, биһиги бары
4. Сааскы күн чабылыччы тыгар. Быһаарыы, туһаан, сиһилии, кэпсиирэ
5. Оҕо чалбаҕы тэпсэр, сүүрэр, оонньуур.

Раздел №4. Письменная речь. Переведите текст на якутский язык.

Тылбаастаа.

Наступила весна. Весь день светит яркое солнце. Тепло. Журчат ручьи. На берегах зазеленели молодые листочки. С юга прилетают веселые птицы. Они рады вернуться на родину. Они вьют гнезда. Ребята радуются весне. Они делают домики и кормушки для своих друзей. Мальчики и девочки дружно работают на огороде. Они сажают деревья, овощи.

Эппиэтэ.

Сандал саас буолла. Күнү чабылыччы тыгар. Күнү быһа сылаас сарданаларынан угуттуур. Таһырдыа сып-сылаас. Хатыннарга кыракый үнүгэстэр быкпыттар. Собуруу дойдуттан көтөрдөр кэлэллэр. Көтөрдөр кэлэн уйа тутталлар. Оҕо аймах саас кэлбитигэр үөрэр-көтөр. Оҕолор кыра доҕотторугар аһыыларыгар анаан дыһа онорон, тутан, бэлэмнээн биэрэллэр. Уолаттар, кыргыттар оҕуруокка күргүөмнээхтик бииргэ, эйэлээхтик үлэлииллэр. Кинилэр оҕуруот аһын уонна мас олордоллор. Саас үлэ күөстүү оргуйар. Дьон үөрэр-көтөр.

• Критерии оценивания перевода:

- Текст переведен, содержание полное, есть орфографические и пунктуационные ошибки (1-3). 9-10б.

- Текст переведен, содержание полное, есть орфографические и пунктуационные ошибки (2-4). 7-8б.

- Текст переведен, содержание неполное, есть орфографические и пунктуационные ошибки (4-6). 5-6б.

- Переведены 2-4 предложения, содержание неполное, есть орфографические и пунктуационные ошибки (6-7). 3-4б.

- Текст не переведен -0б

Раздел №5. Составление текста. Составьте текст. Сахалы тиэкистэ онор.

Текст составляется на якутском языке. В тексте должно быть не менее 5-7 предложений.

1.Прочитать внимательно. Объяснить своими словами смысл пословицы на якутском языке. Составьте небольшой текст на якутском языке(5-7 предложений). Өс хоһоонун аах. Кылгастык бэйэн тылгынан быһаар. "Күн аайы эбиллибэт билии көбүрүүр".

Критерии

- ✓ Текст составлен полностью. Предложения оформленные, словарный запас богатый. Использует изобразительные средства. Употребляет якутские слова без ошибок. Правильно подает основное содержание картины. 10-9б.
- ✓ Текст составлен. Предложения оформленные, но с небольшими ошибками. Есть орфографические и пунктуационные ошибки- 8-7б.
- ✓ Текст составлен не полностью. Составил несколько предложений с ошибками. Есть много орфографических и пунктуационных ошибок- 6-5б.
- ✓ Текст не составлен.-0б.